

● بروس ژیرار
مترجم: لیلا رضایی

زندگینامه

بروس ژیرار سال‌های درازی از عمر خود را به فعالیت در زمینه روزنامه‌نگاری و تحقیق در موضوع پیشرفت جهانی گذرانده است. زمینه تحقیقات عمده کنونی وی در دانشگاه تکنولوژی Delft, بیش از همه، مشارکت اجتماع شهری در همیاری

بین‌المللی برای آشنایی با فناوری اطلاعات و ارتباطات و کاربرد آنها در رسانه‌های مستقل کشورهای در حال توسعه است. وی همچنین مسئولیت اجرای پروژه‌های تحقیقاتی را بر عهده دارد که به صورت مشترک میان بانک جهانی و اتحادیه اروپا در حال انجام است. هدف از این پروژه، شناسایی استراتژی‌های توسعه شبکه‌های جدید اطلاعاتی و علمی در کشورهای ACP

کشورهای آفریقایی، حوزه‌ی دریای کارائیب و اقیانوس آرام است. او علاوه بر این، در پایه‌گذاری «مؤسسه بین‌المللی توسعه ارتباطات» (IICD) نیز شرکت داشته است. در طی این پروژه، وی در سال‌های ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰ موفق به برگزاری سمینارهای با موضوع کسب مهارت در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات شد. هدف از برگزاری این سمینارها افزودن اطلاعات و آگاهی‌های مسئولان فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در کشورهای ACP بود. وی همچنین مدیریت آموزشی یک دوره از کلاس‌های آماده‌سازی در زمینه راه‌اندازی و اداره رادیوهای عمومی را نیز بر عهده دارد که از سوی مرکز اداره رادیو در ندرلند هلند برگزار می‌شود.

بروس ژیرار در سال ۱۹۹۶ مؤسسه Pulsar را راه‌اندازی کرد و تا سال ۱۹۹۸ اداره آن را بر عهده داشت. این مؤسسه بیش از ۲۰۰۰ مشترک در بیش از ۵۰ کشور آمریکای لاتین و دیگر نقاط جهان داشت. گذشته از این، وی یکی از بنیانگذاران «مؤسسه جهانی رادیوهای همگانی» (AMARC) به شمار می‌رود و با این عنوان، در ساماندهی پنج کنفرانس جهانی که این مؤسسه در فاصله سال‌های ۱۹۸۶ تا ۱۹۹۵ برگزار کرده، شرکت داشته است. ژیرار فعالیت‌هایی نیز در زمینه روزنامه‌نگاری و تهیه‌کنندگی برنامه‌های رادیویی داشته است. وی مدیر برنامه‌های یکی از بزرگ‌ترین ایستگاه‌های غیرتجاری کانادا بوده است. البته فعالیت‌های ژیرار در این زمینه تنها منحصر به رادیو نمی‌شود؛ بلکه وی با طراحی و راه‌اندازی چند سایت اینترنتی، به عرصه رسانه‌های جدید نیز وارد شده است. از جمله‌ی این سایت‌ها باید از سایت مجله دانشگاهی سیاست‌های ارتباط از راه دور www.Tpeditor.com و مجله اصلی آمریکای لاتین در زمینه رسانه و ارتباطات www.comunica.org/chasqui نام برد.

بروس ژیرار تاکنون چندین مقاله منتشر کرده و در نگارش آثاری در زمینه ارتباطات، سیاست‌های ارتباطی و رسانه‌ها نیز همکاری داشته است. از جمله مهم‌ترین فعالیت‌های او در این زمینه کتاب *غوغای رادیو، امواج رادیویی و ارتباطات* (۱۹۹۲) انتشارات Black Rose Books را می‌توان نام برد که در فرانسه و اسپانیا منتشر شده است. ژیرار در تألیف کتاب دیگری به نام *اداره رسانه‌های جهانی، راهنمایی برای تازه واردان* (۲۰۰۱) که انتشارات Rowman and Little filed آن را منتشر کرده است.

علاوه بر این، ژیرار کارگاه‌هایی آموزشی و پژوهشی در زمینه اینترنت، رسانه‌های جدید و رادیو راه‌اندازی کرده است. وی

همواره از سوی کنفرانس‌ها و اجتماعاتی که زمینه فعالیت آنها مسائل مربوط به رسانه‌ها، اجتماعات شهری، رادیو و دیگر موضوعات مرتبط با سیاست‌های گروهی است، به همکاری دعوت می‌شود. وی در طول دوره فعالیت خود تاکنون، در حدود ۲۵ کشور جهان کنفرانس یا کارگاه برگزار کرده است. بروس ژیرار همچنین وظیفه ساماندهی و اداره مشترک دو کنفرانس بین‌المللی را در زمینه رادیو و اینترنت در کشورهای در حال توسعه بر عهده داشته است.

خلاصه

در طول پنج سال اخیر، همواره پرسش در زمینه اهمیت آشنایی با خدمات توسعه فناوری و «مرز دیجیتال» جایگاه مهمی را در اذهان عمومی جهانیان به خود اختصاص داده است؛ اما با وجود این تمایل جهانی، باز هم به نظر می‌رسد در میان کشورها و مناطقی که به این فناوری دسترسی یافته یا آن را به دست نیاورده‌اند، فاصله بسیاری وجود دارد و بی‌شک این مشکل تنها با راه‌حل‌های تکنولوژیک رفع نخواهد شد. به عنوان مثال، اگر آفریقای روستایی بخواهد آگاهی خود را در زمینه راه‌ها و فنون توسعه افزایش دهد، علاوه بر استراتژی‌های جدید و فناوری‌های متفاوت، توجه به واقعیت‌های موجود را نیز لازم دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که سیستم‌ها و شبکه‌های اطلاعاتی و علمی، هنگامی که از ترکیب سیستم‌های اطلاعاتی موجود، وسائل ارتباطی و مؤسسه‌ها یا افرادی که بتوانند نقش رابط میان اینترنت و اجتماع را بر عهده گیرند تشکیل شوند، بسیار مؤثر عمل خواهند کرد. رادیو از دیرباز با دارا بودن تمامی ویژگی‌هایی که آن را به یک ابزار مناسب ارتباطی تبدیل کرده، عنصر کلیدی سیستم‌های اخبار محلی به‌شمار می‌آمده است؛ ویژگی‌هایی مانند: مجاورت، اعتماد و آگاهی در کنار قابلیت ترکیب فناوری‌های ارتباطی با آگاهی محتوایی از محیطی که در آن قرار گرفته است.

در طول پنج سال اخیر، چند زمینه نزدیکی و همگرایی میان رادیو و اینترنت در حوزه خدمات توسعه و دموکراسی به وجود آمده است:

شبکه‌های رادیویی مستقل در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی تأسیس شده‌اند.

ایستگاه‌های رادیویی برای تسهیل امر ارتباط با مهاجران، از اینترنت استفاده کرده‌اند. این روش همچنین امکان توسعه هرچه بیشتر فرهنگ جوامع را در شرایط و موقعیت‌های جغرافیایی

نباید از یاد ببریم که حتی در دنیای امروز هنوز حدود یک سوم از مردم جهان به انرژی برق دسترسی ندارند و سه چهارم از انسان‌ها هم هنوز به مرحله ارتباطات بی‌سیم قدم نگذاشته‌اند. این در حالی است که در ایالات متحده آمریکا، شمار مراکزی که اتصال پرسرعت به اینترنت را عرضه می‌کنند، به حدود ۳۶ میلیون می‌رسد.

در سال ۱۹۸۵، اصطلاح «رادیو روستایی» عموماً به بخشی اطلاق می‌شد که زیرمجموعه رادیوهای محلی بود و در دل این رادیوها برای روستاییان برنامه تهیه و پخش می‌کرد؛ اما امروزه «رادیو روستایی» معنای «رادیو محلی» را دارد و مخاطبان بسیاری را جلب کرده است. پیش از اینکه اینترنت پیوند میان رسانه و ارتباط راه دور را تحقق بخشد، رادیو روستایی با اختصاص چندین ساعت از برنامه‌های روزانه خود به پخش پیام‌های افراد، نقش یک تلفن همگانی را بر عهده داشت

سال، زمینه را برای برداشتن نخستین گام به سوی ایجاد نخستین ارتباط بی‌سیم کشتی‌های اقیانوس‌پیما در حد فاصل Cornouailles و Newfounlians در کانادا هموار کرد.

برای بررسی سیر پیدایی و پیشرفت رادیو، در ابتدا به دو دلیل، ناگزیر باید به اقدام ابتکاری مارکونی در سال ۱۹۰۱ برگردیم:

با تأمل در آنچه مارکونی انجام داد، درمی‌یابیم که همان دسته از ابتکارهایی که وی پدید آورد و سبب‌ساز نخستین انتقال پیام از راه دور شد، اندکی بعد، زمینه پیشرفت و رشد رادیوی مدرن را نیز فراهم آورد. سرعت رشد و پیشرفت فناوری در قرن بیستم حیرت‌انگیز بود و تنها پنج سال پس از ابلاغ تاریخی پیام‌هایی که مارکونی به صورت بی‌سیم و بر فراز اقیانوس اطلس انجام داد، دست‌اندرکاران تجهیزات رادیویی کشتی‌هایی که در همان اقیانوس حرکت می‌کردند، با شنیدن صدای انسانی که از دستگاه‌های ساخته شده توسط مارکونی خارج می‌شد، شگفت‌زده شدند؛ و جالب‌تر از همه برای آنها این بود که منبع این صدا چیزی جز علامت‌های موریس نبود.

در سال ۱۹۰۶ یک مخترع کانادایی به نام رژینالد فسنندن (Reginald Fessenden) موفق شد نخستین ابلاغ صدا را از فاصله دور به انجام برساند. سه سال پس از این تاریخ، نخستین ایستگاه رادیویی رسمی، پخش اخبار و برنامه‌های موسیقایی را در روزهای جمعه آغاز کرد. مخاطبان این دسته از برنامه‌ها - که قبلاً ضبط می‌شدند - آن دسته از اهالی سن ژوز در کالیفرنیا بودند که حتی

تازه‌ای که روند جهانی شدن در پی داشته، فراهم آورده است. در نهایت، با بررسی موارد مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت که فناوری، نه مانعی عبورناپذیر و نه اکسیری معجزه‌گر است. فناوری‌ها و روش‌های ارتباطی همواره در حال تغییرند. با این‌همه، ترکیب و ادغام رادیو روستایی و اینترنت فرصتی برای استفاده بهتر از هر یک از این دو رسانه را فراهم خواهد آورد و در درازمدت، رادیوهای روستایی را به نسل تازه‌ای از ابزارهای قدرتمند و مستعد برای تلفیق پژوهش و اندیشه بدل خواهد کرد که می‌توانند دستیابی به علم و آگاهی را در مسیر توسعه دموکراسی قوت بخشند.

رادیو روستایی و تکنولوژی‌های ارتباطی؛ موانع

محلی که این نشست در آن برگزار شده و ما را در کنار هم گرد آورده، کشور ایتالیا، زادگاه مارکونی است؛ مبتکری که صد سال پیش، برای نخستین بار، نیروی بالقوه ارتباط رادیویی را کشف کرد. زمانی که مارکونی توانست خبر مرگ ملکه ویکتوریا را از فاصله ۳۰۰ کیلومتری، یعنی از جزیره Wight در حوالی Cornouailles ابلاغ کند، همگان باور کردند که امواج رادیویی این قدرت را دارد که انحای زمین را درنوردد و فاصله‌ها را از میان بردارد. این اقدام آزمایشی مارکونی، سرانجام در دسامبر همان

فناوری، نه مانعی عبورناپذیر و نه اکسیری معجزه‌گر است. فناوری‌ها و روش‌های ارتباطی همواره در حال تغییرند. با این‌همه، ترکیب و ادغام رادیو روستایی و اینترنت فرصتی برای استفاده بهتر از هر یک از این دو رسانه را فراهم خواهد آورد و در درازمدت، رادیوهای روستایی را به نسل تازه‌ای از ابزارهای قدرتمند و مستعد برای تلفیق پژوهش و اندیشه بدل خواهد کرد که می‌توانند دستیابی به علم و آگاهی را در مسیر توسعه دموکراسی قوت بخشند.

این دستگاه‌ها برای نخستین بار با انتقال اخباری که دست‌کم مربوط به مراکز فعالیت‌های اقتصادی جهانی بود، در سطح کره زمین نخستین شاهرگ‌های ارتباطی را تشکیل دادند، در تضاد قرار نخواهند گرفت. اما گذشته از این، آن بخش از ابتکارات مارکونی را که به مبحث امواج و فضا مربوط می‌شد نیز باید نویدبخش توسعه آن شاخه‌ای از تکنولوژی دانست که امروزه «مرز دیجیتال» نامیده می‌شود.

موضوع اصلی سخنان من در این مجال، ماهیت مرز دیجیتال و محدوده‌های نمونه‌ای از کاربرد اینترنتی آن است که در آمریکا ابداع شده و در بافت آفریقایی روستایی نیز مورد استفاده قرار گرفته است. پس از معرفی این نمونه، بر دلایل موفقیت رادیو در آن بافت نیز تأکید خواهم کرد. سپس این نکته را مطرح خواهم نمود که چگونه می‌توان با ترکیب اینترنت و رادیو روستایی، شبکه‌های رادیویی ارزان‌قیمتی به راه‌انداخت که بتوانند تا حد

پیش از برپایی نخستین ایستگاه‌های رادیویی، دستگاه‌های گیرنده رادیویی را خریداری کرده بودند.

نکته دومی که با بررسی دوباره اقدام مارکونی آشکار می‌شود، این است که نباید امکان ارتباط‌های بی‌سیم از راه دور را که به‌مدد آزمایش‌های مارکونی حاصل شد، تنها یک نمود ساده فناوری مانند دیگر نموده‌های آن به‌شمار آورد؛ بلکه بی‌شک، این رویداد در حدی و برای یک تکنولوژی پیشرفته قرار داشته است. جای آن دارد که بدون هیچ تردیدی، اقدام مذکور را نشانه اصلی جهانی شدن در آن دوران بدانیم و آن را - با وجود تمامی پیامدهای اقتصادی و اجتماعی‌ای که با خود به همراه آورد - یکی از مهم‌ترین حوادث قرن اخیر به‌شمار آوریم. هرچند در آن روزگار، دستگاه‌های فرستنده‌ای که مارکونی ساخته بود، در مقایسه با معیارهای کنونی جای زیادی را اشغال می‌کردند و قیمت بسیار بالایی هم داشتند، اما اندازه و ابعاد آنها هرگز با این واقعیت که

امکان به بهبود روند برنامه‌سازی و تسهیل امر ارتباط با گروه‌های مهاجر یاری رسانند. پایان سخنان من، ارائه نتیجه‌گیری و چند پیشنهاد خواهد بود.

مرز دیجیتال

اکنون که صد سال از موفقیت مارکونی در ابتکار خود می‌گذرد، «مرز دیجیتال» در مرکز توجه حکومت‌ها، مؤسسه‌های بین‌المللی و سازمان‌های جامعه شهری بسیاری از نقاط جهان قرار گرفته است. در طول چند سال اخیر، سمینارها و تحقیقات بسیاری درباره مرز دیجیتال و نقش آگاهی در توسعه آن برگزار شده است. جای شگفتی نیست که اینترنت در این سال‌ها به جایگاه جدی مباحث پرشوری در زمینه این موضوع تبدیل شده باشد. اگر ترکیب «مرز دیجیتال» (frontiere numerique) را در بخش جست‌وجوی سایتی مانند گوگل تایپ کنید، بیش از ۲۵/۰۰۰ پاسخ به دست خواهید آورد. به تدریج که مباحث بیشتری در این زمینه درمی‌گیرد، از یک سو پیچیدگی این مقوله بیش از پیش آشکار می‌شود و از سوی دیگر، دشواری تعریف آن بیشتر خود را نشان می‌دهد.

چندسالی است که ضرورت طرح این دسته از مباحث، با ضرورت آگاهی در زمینه دستیابی به فناوری اطلاعات گره خورده است. حاصل این مباحث، انجام اقداماتی مهم و برجسته در زمینه از میان برداشتن انحصار دولت در خطوط تلفن و واگذاری آن به بخش خصوصی، و همچنین توسعه تکنولوژی ارزان قیمت اتصال به اینترنت به منظور گسترش تعداد کاربران بوده است.

هرچند در زمینه تمایل مردم جهان برای برقراری ارتباط با اینترنت، ارقام گوناگونی از سوی منابع مختلف ارائه شده است، از دل همین ارقام هم می‌توان به خوبی دریافت که در سراسر جهان، بسیاری از مردمان هنوز دغدغه پیوستن به این شبکه را در سر دارند. بر اساس آمار NUA (شرکتی ایرلندی که از سال ۱۹۵۵ تحقیقات دقیق بسیاری در زمینه استفاده از اینترنت ارائه کرده است)، امروزه تعداد افرادی که در سراسر جهان به شبکه اینترنت متصل شده‌اند، ۴۰۷ میلیون نفر است؛ یعنی تقریباً ۶/۵٪ از مردم دنیا جزء کاربران اینترنت به شمار می‌روند. از این تعداد، ۶۹٪ در آمریکای شمالی یا اروپای غربی به سر می‌برند؛ یعنی در مناطقی که تنها ۱۰٪ از جمعیت جهان را در خود جای داده است. بر پایه همین آمار، در حدود ۲۶٪ از کاربران اینترنت نیز در برخی از کشورهای قاره آسیا و اقیانوسیه به سر می‌برند و حدود ۴٪ از جمعیت کاربران اینترنت نیز در کشورهای گوناگون آمریکای لاتین سکونت دارند؛ اما آفریقا - با وجود اینکه محل سکونت جمعیتی برابر با جمعیت آمریکای شمالی و اتحادیه اروپاست - تنها ۱/۵٪ درصد از آمار کاربران اینترنت را به خود

اختصاص داده است. در کانادا هم حدود ۶۵٪ از بزرگسالان از کاربران اینترنت محسوب می‌شوند.

البته در زمان بررسی این آمارها، نباید از یاد ببریم که حتی در دنیای امروز هنوز حدود یک‌سوم از مردم جهان به انرژی برق دسترسی ندارند و سه‌چهارم از انسان‌ها هم هنوز به مرحله ارتباطات بی‌سیم قدم نگذاشته‌اند. این در حالی است که در ایالات متحده آمریکا، شمار مراکزی که اتصال پرسرعت به اینترنت را عرضه می‌کنند، به حدود ۳۶ میلیون می‌رسد.

اگر تنها راه افزایش درصد آگاهی در زمینه توسعه تکنولوژی‌های ارتباطی را در آفریقا حل مشکل مرز دیجیتال بدانیم، و اگر بر آن باشیم که برای رسیدن به این هدف لازم است شرایط دستیابی به اینترنت را در کشورهای آفریقای روستایی به همان اندازه که در کشورهای پیشرفته وجود دارد فراهم آوریم، و بی‌تردید حتی اگر زحمات بسیاری را نیز در این مسیر متحمل شویم، باز هم راه به جایی نخواهیم برد! چشم‌اندازهای تکنولوژیک بی‌شک دارای اهمیت بسیاری هستند! اما کافی نیست که تمام هم‌وغم خود را صرف پیشرفت و توسعه کمی تأسیسات ارتباطی در دنیای روستایی کنیم (به کمک افزایش تعداد رایانه‌ها، ماهواره‌ها و افزودن بر سرعت اینترنت). نکته در اینجاست که اگر آفریقای روستایی بخواهد به آگاهی در زمینه توسعه دست یابد، ناگزیر باید این کار را با به خدمت گرفتن استراتژی‌های جدید و تکنولوژی‌های متفاوت انجام دهد و از ابتدا اصول این حرکت را بر دستاوردهای خاص جامعه خود استوار کند.

نباید از یاد ببریم که حتی اگر امکان حذف مرزهای دیجیتال در آفریقا فراهم شود و شرایطی به وجود آید که در سراسر آفریقای روستایی به راحتی بتوان به اینترنت دسترسی پیدا کرد، باز هم نمی‌توان امیدوار بود که مشکل افزایش آگاهی در زمینه توسعه در این قاره به تمامی از میان رفته باشد، زیرا هرچند امکاناتی که اینترنت در زمینه دستیابی به اطلاعات و ارتباطات ارائه می‌کند اهمیت و ضرورت بسیاری دارد، باز هم برای حل مشکل مذکور کافی نخواهد بود.

به تدریج که این مبحث بازتر می‌شود، بیش از گذشته آشکار می‌گردد که محتوای مناسب و غنی، بیش از نفس تکنولوژی اهمیت دارد؛ خواه این تکنولوژی دیجیتال باشد یا خیر. مبارزه در برابر فقر، به مدد آگاهی امکان‌پذیر است که گاهی از طریق محتوا انتقال می‌یابد. همچنین با تأملی ژرف‌تر، آشکار می‌شود که این مفاهیم هنگامی که از طریق سیستم‌های منطقه‌ای اخبار و اطلاعات منتقل شوند، فایده و سود بیشتری خواهند داشت. این نکته می‌تواند ما را به مفهوم «میانجی‌های ارتباطی» که ریچارد هیکس (Richard Heeks) مطرح کرده، هدایت کند؛ به این صورت که شرکت‌ها و افرادی که به اینترنت دسترسی دارند، می‌توانند نقش میانجی ارتباطی میان شبکه‌ها و گروه‌های مختلف را بر

عهده داشته باشند. ویژگی‌های یک میانجی ارتباطی خوب عبارت است از: مجاورت، اعتماد، آگاهی و نیز قابلیت ترکیب کردن علوم اینترنتی و اطلاعاتی در زمینه بافت محیطی که در آن فعالیت می‌کند.

بنابراین، باید در نظر داشت که اینترنت تنها راه کسب آگاهی نیست؛ بلکه یکی از راه‌هاست و قطعاً بهترین آنها هم نیست. در اینجاست که رادیو قدرت خود را هم در گذشته و هم در زمان حال به نمایش می‌گذارد. اگر سیاست‌گذاری‌ها و اتخاذ استراتژی‌ها به‌خوبی انجام گیرد، رادیو خواهد توانست در آینده نیز این نقش را به‌شکلی شایسته‌تر به انجام رساند.

چنین رویه‌ای را در پیش نگرفته و تنها ۳۰٪ برنامه‌های آن منطقه‌ای است و حدود ۶۲٪ از برنامه‌هایی که از تلویزیون‌های کشورهای امریکای لاتین پخش می‌شود، محصول ایالات متحده آمریکاست. در بولیوی، حدود ده میلیون نفر به‌زبانی موسوم به Quechua سخن می‌گویند؛ اما در اکوادور و پرو این زبان در هیچ برنامه تلویزیونی حضور ندارد. این ویژگی منحصر به فرد رادیو را در آفریقا هم می‌توان مشاهده کرد؛ در آنجا هم رادیوهای محلی برنامه‌های خاص خود را به‌زبان مردم بومی مناطق می‌سازند و پخش می‌کنند.

البته چنانکه پیش از این هم تذکر داده شد، امروزه دستگاه‌های گیرنده رادیویی در حد وسیعی در دسترس همگان

بیش از نود سال پس از افتتاح نخستین ایستگاه رادیو در جهان، این رسانه هنوز هم یکی از فراگیرترین، دردسترس‌ترین، اقتصادی‌ترین و انعطاف‌پذیرترین رسانه‌هاست.

رادیو روستایی

قرار گرفته‌اند. در آفریقا، به‌نسبت هر صد نفر، تنها دو خط تلفن وجود دارد؛ اما برآورد شده که به‌نسبت همین تعداد جمعیت، حدود ۲۰ دستگاه رادیو در دست مردمان قرار گرفته است. حتی در مناطق روستایی هم مردم دست‌کم به یک دستگاه گیرنده رادیویی دسترسی دارند تا بتوانند به‌صورت جمعی برنامه‌های رادیویی را بشنوند. از دیگر سو، باید به تعداد بسیار زیاد ایستگاه‌های رادیویی منطقه‌ای و محلی نیز اشاره کرد. حدود ۱۵ سال پیش، تنها ۱۰ ایستگاه رادیویی خصوصی در تمامی مناطق آفریقای جنوب صحرا وجود داشت؛ اما امروز این رقم به هزاران ایستگاه می‌رسد که در مناطق مختلف از جمله مناطق روستایی راه‌اندازی شده‌اند. در سال ۱۹۸۵، اصطلاح «رادیو روستایی» عموماً به بخشی اطلاق می‌شد که زیرمجموعه رادیوهای محلی بود و در دل این رادیوها برای روستاییان برنامه تهیه و پخش می‌کرد؛ اما امروزه «رادیو روستایی» معنای «رادیو محلی» را دارد و مخاطبان بسیاری را جلب کرده است. پیش از اینکه اینترنت پیوند میان رسانه و ارتباط راه دور را تحقق بخشد، رادیو روستایی با اختصاص چندین ساعت از برنامه‌های روزانه خود به پخش پیام‌های افراد، نقش یک تلفن همگانی را بر عهده داشت. از جمله مهم‌ترین اخباری که از رادیوهای روستایی پخش می‌شد، باید از اخبار مربوط به تولد یا مرگ افراد، دعوت برای شرکت در

بیش از نود سال پس از افتتاح نخستین ایستگاه رادیو در جهان، این رسانه هنوز هم یکی از فراگیرترین، دردسترس‌ترین، اقتصادی‌ترین و انعطاف‌پذیرترین رسانه‌هاست. از سوی دیگر، رادیو در مناطق روستایی، اغلب تنها وسیله ارتباط جمعی است که به‌راحتی می‌تواند در دسترس همگان قرار گیرد. رادیو به‌سبب هزینه‌اندکی که برای تولید و پخش برنامه‌ها مصرف می‌کند، این امکان را یافته است که در جای‌جای جهان استقرار یابد و بتواند تفسیری جهانی از چشم‌اندازهای مناطق مختلف زمین ارائه کند. به‌این ترتیب و به‌دلیل گسترش حوزه نفوذ، رادیو توانسته است به‌خوبی به نیازهای خبری و اطلاعاتی مردم در دل جوامع گوناگون پاسخ دهد. رادیو بیش از تمامی وسائل ارتباط جمعی دیگر، امکان سخن گفتن به‌زبان‌های گوناگون را در اختیار دارد. این رسانه به‌کمک برنامه‌های خود، به پرسش‌های مردم مناطق گوناگون پاسخ می‌دهد و هم‌زمان، در مسیر حفظ و ارتقای ارزش میراث فرهنگی و اقتصادی جوامع تلاش می‌کند. رادیو بیش از تمامی رسانه‌های دیگر، منطقه‌ای و محلی است. برای اثبات این مدعا باید از کشورهای امریکای لاتین نام برد. در کشورهای امریکای لاتین، بیشترین درصد برنامه‌های رادیویی در سطح منطقه‌ای یا محلی تولید می‌شود؛ حال آنکه تلویزیون

مراسم، سفارش غذا یا کالا از فروشگاه روستای مجاور و درخواست کمک‌های پزشکی فوری نام برد. علاوه بر اینها، حتی رادیو برای دریافت توصیه‌های پزشکی کاملاً شخصی و فردی که پزشک محلی برای افراد گوناگون ارائه می‌کرد هم به کار می‌رفت.

اگرچه رادیو در بخشی از جهان تنها یک دستاورد فنی و تکنولوژیک به شمار می‌رود و تنها نمود آن را می‌توان در جایگاهی که به‌عنوان ضمیمه اتومبیل‌ها دارد مشاهده کرد، در بسیاری از دیگر نقاط جهان، این رسانه وظایفی اساسی و حیاتی را در زندگی مردمان بر عهده دارد. رادیو در این مناطق، تنها وسیله ارتباط جمعی‌ای است که همگان بدان دسترسی دارند و می‌تواند نقش یک وسیله شخصی ارتباطی را با بر عهده گرفتن کارکرد تلفن عمومی، بازی کند. کارکرد رادیو در این سرزمین‌ها، کارکرد یک مدرسه یا نخستین نقطه‌ی ارتباط جمعی مردم با دنیای علم و اطلاعات است. این رسانه توانمندی‌های خود را در زمینه بالا بردن میزان توسعه و پیشرفت جوامع، اثبات کرده است. بر این اساس، بی‌شک یک رادیوی مناسب، جالب و برانگیزاننده‌ی تأثیر متقابل، به جوامع روستایی امکان می‌دهد تا در روند دموکراسی شرکت و درباره مسائل که با حیات آنان بستگی تام و تمام دارد، اظهار نظر کنند و در راه بهبود شرایط زندگی خود بکوشند.

رادیوی نسل جدید

اینترنت به دلیل دارا بودن ویژگی تکنیک برهم‌کنشی، در این زمینه از نیرویی بالقوه و توانی ویرای توان رادیو برخوردار است؛ علاوه بر این، اینترنت یک بانک اطلاعاتی به شمار می‌رود و در ۳۰۰ میلیون صفحه آن، درصد قابل توجهی اطلاعات مناسب در زمینه پرسش‌های مربوط به توسعه یافت می‌شود؛ اما چنانکه پیشتر هم ذکر شد، کاربرد اینترنت در مناطق مذکور با دشواری‌های بسیاری روبه‌روست؛ از آن جمله باید مشکل اتصال به اینترنت و مانع سواد زبانی را نام برد؛ زیرا در این مناطق، میزان بی‌سوادی بسیار بالاست. همچنین نداشتن امکان مقابله اینترنت با سیستم اخبار محلی و کمبود خبرهای محلی مناسب در آن را نیز باید به این موارد افزود.

در پنج سال اخیر، تحقیقات بسیاری در زمینه ادغام نیروهای بالقوه‌ی رادیوهای محلی آزاد با اینترنت صورت گرفته است. تعداد زیادی از این تحقیقات در طی دو سمینار مهم انجام شده‌اند: سمیناری که در سپتامبر سال ۱۹۹۹ به‌کوشش انجمن رادیوهای آسیا در کوالالامپور برگزار شد و سمینار دیگری که در سپتامبر سال ۲۰۰۰ در ایالت فلوریدای آمریکا تحت نظارت انجمن رادیوهای آمریکای لاتین و کارائیب صورت گرفت. البته گذشته از این دو حرکت، پروژه‌های مشابهی نیز در آفریقا، آمریکای شمالی و اروپا انجام گرفته است. عمده این اقدامات، در سه شکل اصلی بوده است:

- ۱- پروژه‌هایی که تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی را برای حمایت از شبکه‌های رادیویی آزاد و کم‌هزینه به کار می‌گیرند
- ۲- پروژه‌هایی که از ایستگاه‌های رادیویی محلی به‌عنوان میانجی‌های ارتباطی یا مدخل‌هایی برای اینترنت استفاده می‌کنند
- ۳- پروژه‌هایی که تکنولوژی‌های اطلاعاتی و ارتباطی را برای تسهیل ارتباط میان جوامع محلی و مهاجران به کار می‌گیرند.

مؤسسه مطبوعاتی PULSAR

این مؤسسه مطبوعاتی نخستین اقدام ابتکاری را به‌منظور پیوند دادن رادیوهای خصوصی با اینترنت انجام داده است. Pulsar یک مؤسسه اخبار و اطلاعات رادیویی اسپانیایی است که در اکوادور تأسیس شده و اخبار خود را از طریق پست الکترونیکی در اینترنت پخش می‌کند.

مؤسسه Pulsar فعالیت خود را در سال ۱۹۹۶ با فرستادن یک مجله مطبوعاتی روزانه که محتوی ۱۰ تا ۱۲ مقاله برای ۴۸ مشترک خود در آمریکای لاتین بود، آغاز کرد. در آن روزگار، مهم‌ترین منابع اطلاعاتی و خبری سایت‌های اینترنتی، مجلات و روزنامه‌های مهم آمریکای لاتین و تلگرام روزانه آژانس ISP بود. اطلاعاتی که از این منابع به دست می‌آمد، ابتدا به‌سبک رادیویی و با لحاظ کردن پسندها و توقعات جوامع شهری آمریکای لاتین بازنویسی می‌شد و سپس به‌منظور استفاده فوری، در شبکه اینترنت قرار می‌گرفت. پس از این مرحله بود که خبرنگاران ایستگاه‌های مختلف رادیویی مجاز بودند بر اساس سلیقه خود، از این اخبار استفاده کنند و آنها را به‌صورت زنده و مستقیم روی آنتن بخوانند.

پنج سال بعد، خدمات و سرویس‌های Pulsar در قالب پیام‌های الکترونیکی برای حدود ۲۵۰۰ عضو مشترک در بیش از ۱۵ کشور فرستاده می‌شد و به‌صورت رایگان در یک سایت اینترنتی که در طول ۲۴ ساعت چندین بار بروز می‌شد، در دسترس بود.

این آژانس همچنین برای افزودن بر تنوع منابع خبری خود، شبکه‌ای با بیش از ۴۰ خبرنگار به راه‌انداخته و نیز مجموعه‌ای از خدمات و سرویس‌های خبری ملی و موضوعی را تأسیس کرده بود. مؤسسه Pulsar در سال ۱۹۹۷ سرویس صوتی تازه‌ای را با موضوعات کوتاهی که در قالب MP3 ارائه می‌شدند، برای ایستگاه‌هایی که امکانات تکنیکی دریافت و استفاده از آن را داشتند، راه‌اندازی کرد.

پیش از آغاز به‌کار Pulsar، تحقیقی در زمینه ایستگاه‌های رادیویی خصوصی و عمومی صورت گرفته بود. این تحقیق، به شناسایی برخی مشکلات این ایستگاه‌ها و تعیین خدماتی که برای حل این مشکلات لازم بود، کمک می‌کرد. تحقیق مذکور همچنین به‌صورت خاص بر تحول بازار رادیو و منابع بین‌المللی اخبار و اطلاعات و برنامه‌ها و نیز فرصت‌ها و موقعیت‌هایی که

اینترنت فراهم آورده بود، تأکید می‌ورزید. تحقیقی که بدان اشاره شد، پرده از چند گرایش که رادیوهای خصوصی منطقه‌ای را مورد تهدید قرار می‌داد، برداشت.

رقابت تنگاتنگ

آزادیخواهی و تلاش برای در هم شکستن قواعد و قوانین رادیویی در زمان‌های پیشین، سبب افزایش شدید شمار ایستگاه‌های رادیویی در آمریکای لاتین شد. امروزه حتی هریک از شهرهای کوچک هم دارای چندین ایستگاه رادیویی‌اند. اما این رشد شمار ایستگاه‌ها، همان قدر افزایش را در بازار تبلیغات به همراه نداشته است. در برخی شهرها، تعداد رادیوها تا حدود ۳۰٪ رشد را نشان می‌دهد؛ در حالی که رشد بازار تبلیغات بیش از ۲۰٪ نبوده است. بدتر از همه این است که بیشتر همکارانی که از تأسیس رادیوهای عمومی حمایت کردند، وابسته به کلیساهای کاتولیک بودند که مدتی بعد جای خود را به افراد دیگری دادند. در ادامه، منابع مالی این دسته از رادیوها که از اروپا و ایالات متحده آمریکا تأمین می‌شد، به‌تمامی خشکید و این رادیوها اندک‌اندک مجبور به کاهش بودجه و هزینه‌های خود و جست و جوی منابع مالی دیگری به‌ویژه در بازار تبلیغات - که در گذشته هم پرتقاضا نشان داده بود - شدند.

منابع خبری و اطلاعاتی بین‌المللی

رادیوهای خصوصی محلی، موقعیتی ممتاز را در زمینه بازار اخبار محلی در اختیار دارند. اما تحقیقی که در بالا بدان اشاره شد، نشان داده که امکان دسترسی این رادیوها به منابع خبری ارزشمند بین‌المللی چندان فراهم نیست. منابعی که بیش از همه در دسترس این رادیوها قرار گرفته، مجله‌های خبری است که البته غالباً همان مجلات خبری شبانه که از پایتخت کشور به دست می‌آید، در آن ایستگاه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. از میان منابع دیگر، باید از تلویزیون‌های خارجی که برنامه‌های آنها از طریق کابل یا ماهواره دریافت می‌شود، نام برد. همچنین رادیوهای بین‌المللی را نیز باید در شمار این منابع قرار داد که معمولاً پیام‌های کوتاه پخش می‌کنند.

هرچند تعداد ایستگاه‌های مشترک با مؤسسه‌های مطبوعاتی بزرگ، همواره‌اندک بوده، با این‌همه، منبع اخبار و اطلاعاتی که از رادیوهای گوناگون پخش می‌شود، به‌صورت غیرمستقیم، همین مؤسسات بوده‌اند؛ زیرا این مؤسسات عملاً تنه‌امنیع جهانی برای بسیاری از رسانه‌ها بوده‌اند. نتیجه چنین موقعیتی این بوده است که اطلاعات و اخبار جهانی، حتی در مواردی که مربوط به رویدادها و حوادث کشورهای آمریکای لاتین بوده است، بیش از آنکه بازتاب نگرش‌ها و زوایای دید کشورهای آمریکای لاتین باشد، نگرش‌های کشورهای آمریکای شمالی یا اروپا را منعکس می‌کرده است.

اینترنت

سرانجام باید به اینترنت پردازیم که به‌صورت هم‌زمان هم منبع بالقوه اطلاعات و هم کانالی برای پخش آن به شمار می‌رود. در سال ۱۹۹۵ به‌ندرت می‌شد در اینترنت مطالبی درباره کشورهای آمریکای لاتین به دست آورد. شاید بتوان گفت در آن زمان، تنها تعدادی انگشت‌شمار از روزنامه‌های بزرگ در اینترنت حضور داشتند و مطالب خود را به‌صورت اینترنتی ارائه می‌کردند. اما با رواج اینترنت در ایالات متحده آمریکا، اندک‌اندک بسیاری از رسانه‌های سنتی در اینترنت حل شدند. بر این اساس، چنین انتظار می‌رفت که این روند در آمریکای لاتین هم به‌محض اینکه تجهیزات تکنیکی لازم برای توسعه آن فراهم آید، تکرار شود. سرانجام هم تنها چند ماه پس از انجام تحقیق مذکور، زاپاتیست‌ها با تهاجم خود آمریکای لاتین را اشغال کردند و به‌این ترتیب بود که حضور آمریکای لاتین در عرصه اینترنت به‌گونه‌ای پرسروصدا رقم خورد.

پایین بودن قیمت انتشار و پخش اینترنتی که مانند موارد دیگر نیاز به سرمایه‌گذاری چندانی نداشتند، سبب پیدایی سرویس‌های رادیویی تازه‌ای در کشورهای آمریکای لاتین شد

اهداف

از تجزیه و تحلیلی که تا بدین جا ارائه شد، نتایج زیر به دست می‌آید:

۱- تهدید و خطری که رادیوهای خصوصی را در زمینه رقابت هرچه بیشتر هدف قرار داده بود

۲- کاهش پخش اخبار در برنامه‌های این دسته از رادیوها

۳- لزوم کاربرد یک تکنولوژی برتر که بتواند بر این نقصان غلبه کند و زمینه رقابت رادیوهای خصوصی را افزایش دهد.

Pulsar اهداف زیر را در طول مدت پنج سال فعالیت آزمایشی خود دنبال کرد:

۱- کمک به رادیوهای عمومی و خصوصی به‌منظور افزایش رقابت در میان آنها از راه سهیم شدن در برنامه‌ها، شهرت، باورپذیری و اهداف آنها

۲- مشارکت در ارتقای سطح تکنولوژیک رادیوهای خصوصی و عمومی

۳- کمک به رواج درک متقابل میان رادیوهای خصوصی و طرح موضوعاتی مشترک در زمینه توسعه دموکراتیک؛ موضوعاتی مانند اتحاد سرزمین‌ها در زمینه صلح، اتحاد در زمینه حقوق بشر و حق ارتباطات

۴- مشارکت در افزایش شرکت شهروندان در مجامع محلی، ملی و منطقه‌ای.

